

Herzog Albrecht von Preussen und das Bistum Ermland (1525-1550). Regesten aus dem Herzoglichen Briefarchiv und dem Ostpreussischen Folianten, bearbeitet von Stefan Hartmann. Veröffentlichungen Aus Den Archiven Preussischer Kulturbesitz, hrsg. von Werner Vogel und Iselin Gundermann, Bd. 31, Böhlau Verlag, Köln, Weimar, Wien 1991, ss. 514

Stefan Hartmann autor 12 książek, około dwustu artykułów, kilkuset recenzji i wydawnictw źródłowych oraz opracowań archiwalnych, znawca historii Polski i miłośnik polskiej kultury, władający biegle językiem polskim (co obecnie należy do wyjątków w gronie historyków niemieckich), wicedyrektor Tajnego Archiwum Państwowego w Berlinie, który z wielką życzliwością otacza historyków i to nie tylko polskich, korzystających z zasobu aktowego tegoż archiwum przygotował i ogłosił drukiem w wysoce cenionej serii wydawniczej Veröffentlichungen Aus Den Archiven Preussischer Kulturbesitz, regesty listów z Książęcego Archiwum Albrechta i Wschodnio-Pruskich Foliantów. Wydawnictwo to zatytułowane Herzog Albrecht von Preussen und das Bistum Ermland obejmuje 1201 regestów z lat 1525-1550. Drugi i trzeci tom recenzowanego inwentarza archiwalnego znajdują się w druku. Wydawca zaopatrzył ten tom w słowo wstępne, spis skrótów oraz indeks osób i miejscowości.

Tom pierwszy tego wydawnictwa zawiera w całości regesty z zespołu archiwalnego Książęcego Archiwum Listów, zakwalifikowanego organizacyjnie w Tajnym Archiwum Państwowym w Berlinie do Działu C 1 "Ermland" (Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz in Berlin). Materiały te należą do najbardziej cennych zespołów archiwalnych wspomnianego archiwum i według Stefana Hartmanna są porównywalne w swoim znaczeniu ze spuścizną zawartą w Politycznym Archiwum Landgraфа Filipa Heskiego zgromadzonym w Państwowym Archiwum w Marburgu (Staatsarchiv Marburg).

Tematycznie listy z Archiwum Księcia Albrechta i biskupstwa warmińskiego w swojej wymowie rzeczowej wychodzą daleko poza granice utworzonego po sekularyzacji Zakonu krzyżackiego w 1525 r. Księstwa Pruskiego i dotyczą obszaru prawie całej ówczesnej Europy. Uporządkowany ten zespół aktowy poszerzy podstawę badawczą tych historyków, którzy zajmują się szeroko rozumianymi dziejami szesnastowiecznej Europy.

Moment początkowy tego wydawnictwa przypada na okres po złożeniu hołdu przez księcia Albrechta wraz ze swoim księstwem królowi polskiemu i zawarciu w dniu 10 kwietnia 1525 r. traktatu krakowskiego, a kończy się wraz ze śmiercią biskupa warmińskiego Tidemana Giese (23 października 1550 r.), obejmując pudła 458-469 Książęcego Archiwum Listów, zawierające korespondencję biskupów warmińskich Maurycego Ferbera, Jana Dantyszka i Tidemana Giese, jak i z drugiej strony korespondencję kancelarii książęcej zawartą we Wschodnio-Pruskich Foliantach (OF). Wypada również zaznaczyć, że w zredagowaniu 142 regestów z ogólnej liczby 1201 partycypował dr Klaus Neitmann.

S. Hartmann przy opracowaniu powyższego inwentarza zastosował konsekwentnie bardzo przejrzysty schemat, nadając poszczególnym regestom kolejny numer porządkowy; zaopatrzył je następnie w datę roczną, miesięczną i dzienną według współczesnego kalendarza, miejsce wystawienia listu lub dokumentu - najczęściej na wzór pisowni Spisu Ogólnego Prowincji Pruskiej z 1871 r. (Gemeindeverzeichniss der Povinz Preussen von 1871), wystawcę i odbiorcę, wskazówki odnośnie do sposobu uwierzytelnienia (pieczęć, podpis) i specyfikę tekstu z wyróżnieniem języka łacińskiego i w oryginalnym zapisie zachowanej datacji. Ta ostatnia jest szczególnie cenna przy opracowywaniu kalendarzy regionalnych.

Staranne streszczenia tekstów, zawierające zwięzłe objaśnienia w nawiasie kwadratowym, zwłaszcza dotyczące zajmowanych stanowisk przez osoby wymieniane, jak również uwspółcześniona pisownia nazwisk jest tym, co ułatwia badaczowi szybkie i gruntowne zapoznanie się z potrzebnym materiałem źródłowym. Nie brak oczywiście konsekwentnie umieszczanych na końcu każdego regestu dawniejszych sygnatur archiwalnych. Starannie opracowany indeks osób i miejscowości ułatwia badaczom dotarcie do potrzebnych przekazów źródłowych.

Bogaty wachlarz problemów politycznych, gospodarczych, społecznych, kulturalnych, religijnych, jakie archiwalia te dotyczą, gwarantuje im stałe zainteresowanie badaczy z całej Europy, a przede wszystkim z Polski i Niemiec, ponieważ - jak można się zorientować na podstawie wrywkowej lektury zamieszczonych regestów oraz indeksu osób i miejscowości - dziesiątki z nich dotyczą najwybitniejszych władców i dostojników ówczesnej Europy, w tym szczególnie królów Polski Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta, ale także największych emporiów

handlowych Europy (na przykład Gdańska) czy takich ośrodków politycznych jak Kraków, Rzym, Paryż, Wilno. Nie ulega też najmniejszej wątpliwości, że ogromna większość z nich odnosi się do kręgu pruskiego, w którym powstały.

Prezentowany inwentarz został przygotowany do druku ogromnym nakładem sił i środków, i cechuje go wielka staranność, będąca szczególną właściwością Stefana Hartmanna, jako tego historyka, który powyższy zespół opracował.

Maksymilian Grzegorz